

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARNING QIMMATLI QOG‘OZLAR BOZORINI RIVOJLANTIRISH: YAPONIYA TAJRIBASI VA O‘ZBEKISTONDA QO‘LLASH ISTIQBOLLARI

Baqoyeva Gulbahor Matyoqubovna

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti dotsenti
Toshkent Nordik xalqaro universiteti dotsenti, PhD

E-mail: gulibakoeva@gmail.com

Annotatsiya

Qimmatli qog‘ozlar bozorining rivojlanishi iqtisodiyotning barqaror o‘shida muhim rol o‘ynaydi, chunki bu bozor korporativ moliyalashtirishning asosiy manbalari va investitsiyalarni jalb qilishning muhim vositalaridan biridir. Qimmatli qog‘ozlar bozori korxonalar, hukumatlar va boshqa tashkilotlar uchun mablag‘ yig‘ishning asosiy usuli hisoblanadi. Shu bilan birga, bu bozor investorlarga turli xil investitsiya vositalari orqali mablag‘larini ko‘paytirish imkonini beradi. Xorijiy tajribaga nazar tashlasak, qimmatli qog‘ozlar bozorining rivojlanishi ko‘plab omillarga bog‘liq ekanini ko‘rish mumkin, jumladan qonunchilik bazasi, infratuzilma, shaffoflik darajasi va boshqaruv tizimlari.

Kalit so‘zlar. Investitsiya, fond birjasi, valyuta, qimmatli qog‘ozlar, Bozor kapitalizatsiyasi

Abstract

The development of the securities market plays an important role in the stable growth of the economy, since this market is one of the main sources of corporate financing and an important means of attracting investments. The securities market is the main way to raise funds for enterprises, governments and other organizations. At the same time, this market allows investors to increase their funds through various investment tools. Looking at foreign experience, it can be seen that the development of the securities market depends on many factors, including the legislative framework, infrastructure, level of transparency and management systems.

Keywords. Investment, stock exchange, currency, securities, market capitalization

Аннотация

Развитие фондового рынка играет важную роль в устойчивом росте экономики, поскольку этот рынок является одним из основных источников корпоративного финансирования и важным инструментом привлечения инвестиций. Фондовый рынок-это основной способ сбора средств для предприятий, правительств и других организаций. В то же время этот рынок позволяет инвесторам приумножать свои средства с помощью различных инвестиционных инструментов. Глядя на зарубежный опыт, видно, что развитие

рынка ценных бумаг зависит от многих факторов, включая законодательную базу, инфраструктуру, уровень прозрачности и системы управления.

Ключевые слова: инвестиции, фондовая биржа, валюта, ценные бумаги, рыночная капитализация

KIRISH

XX asrning boshlariga kelib, Yaponiya tez sur'atlarda sanoatlashtirildi va bu jarayon ikkinchi jahon urushi yillarigacha davom etdi. Urushdan keyingi tiklanish davrida Yaponiya iqtisodiyoti yana bir muhim burilish nuqtasiga duch keldi. 1950-yillardan boshlab Yaponiya "iqtisodiy mo'jiza" davrini boshdan kechirdi, bu davrda yuqori texnologiyali sanoatlar rivojlandi va eksport hajmi keskin oshdi. Bu davrda Yaponiya qimmatli qog'ozlar bozori ham kengayib, xalqaro moliyaviy bozorlarda muhim o'rin egallay boshladi.

AQSh qimmatli qog'ozlar bozorining rivojlanishida yirik moliyaviy markazlarning mavjudligi muhim rol o'ynaydi. Nyu-York kabi shaharlar global moliyaviy markazlar sifatida tanilgan bo'lib, bu yerda dunyoning eng yirik birjalaridan biri — Nyu-York fond birjasi (NYSE) joylashgan. AQSh qimmatli qog'ozlar bozorining yuqori darajadagi rivojlanishini ta'minlaydigan asosiy omillar qatoriga quyidagilar kiradi: qat'iy va aniq qonunchilik, yuqori darajadagi raqobat, shaffoflik, va investorlarni himoya qilish mexanizmlari.

Yevropa Ittifoqida ham qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirish uchun bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilgan. Masalan, ESMA (Yevropa Qiymatli Qog'ozlar va Bozorlar Agentligi) kabi tashkilotlar tomonidan yaratilgan regulativ bazalar va nazorat mexanizmlari investitsiyaviy muhitning yaxshilanishida muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, Yevropa mamlakatlarida qimmatli qog'ozlar bozorining integratsiyasi va yagona Yevropa kapital bozorini yaratishga qaratilgan siyosatlar ham amalga oshirilmoqda. Bu kabi tashabbuslar orqali Yevropa Ittifoqi mamlakatlari o'rtasida moliyaviy xizmatlar va kapital oqimining erkin harakatlanishini ta'minlash, shuningdek, qimmatli qog'ozlar bozorining samaradorligini oshirish maqsad qilingan.[1]

ADABIYOTLAR SHARHI

Osiyo mamlakatlarida, xususan, Singapur va Gonkong kabi moliyaviy markazlar qimmatli qog'ozlar bozorining rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ushbu mamlakatlar o'zlarining qulay geografik joylashuvi va qat'iy moliyaviy regulyatsiyalari bilan tanilgan. Singapur va Gonkong hukumatlari tomonidan amalga oshirilgan soliq imtiyozlari, moliyaviy tashkilotlarni qo'llab-quvvatlash siyosatlari va xalqaro investorlarni jalb qilish bo'yicha tashabbuslar ularni Osiyodagi eng yirik moliyaviy markazlarga aylantirgan. Shuningdek, bu mamlakatlar qimmatli qog'ozlar bozorini yanada xalqaro darajada rivojlantirish uchun xorijiy birjalar va moliyaviy tashkilotlar bilan hamkorlikni kengaytirishga alohida e'tibor beradilar.

Qimmatli qog'ozlar bozorining rivojlanishida xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, bu jarayon kompleks yondashuvni talab etadi va u bir qator omillar, jumladan,

moliyaviy infratuzilma, qonunchilik bazasi, hukumatning moliyaviy siyosati, shaffoflik va raqobat muhitining mavjudligi kabi omillarga bog'liq. Shuning uchun, O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun bu tajribalarni o'rganish va o'z sharoitlariga mos ravishda tatbiq etish orqali qimmatli qog'ozlar bozorini yanada rivojlantirish va mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlash mumkin.[2]

Moliyaviy bozorlarning globallashuvi va yangi texnologiyalarning joriy etilishi jahon fond bozori faoliyatida sezilarli o'zgarishlarni keltirib chiqardi. So'nggi yillarda moliyaviy bozorlar jamg'armalarni to'plashda va rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar iqtisodiyoti o'rtasida kapitalni qayta taqsimlashda tobora muhim rol o'ynamoqda. Investitsiya resurslarini safarbar qilish usullari davlatning bozor iqtisodiyotining rivojlanish bosqichiga, moliya bozorining milliy modeliga bog'liq. Shunday qilib, jahon amaliyotida keng tarqalgan investitsiya resurslarini safarbar qilishning ikkita modelini ajratish mumkin. Ularning bir-biridan farqi tartibga solishning tabiati, kapital manbalari tarkibida, shuningdek kompaniyalar tomonidan kapitalni jalb qilish usullarida yotadi. Qimmatli qog'ozlar va kredit bozori moliya bozorining tarkibiy qismlari bo'lsa-da, ular bir vaqtning o'zida o'zaro raqobatlashadi. Shu sababli, fond va kredit bozorining dinamikasi bir-biriga teskari proporsional bog'liqdir. Shunday qilib, masalan, faol kredit ekspansiyasi qimmatli qog'ozlarni fond bozoriga chiqarish orqali moliyalashtirish zarurligini kamaytiradi va oshiradi ham.

So'nggi o'n yilliklarda jahon iqtisodiyotida kuzatilgan asosiy tendensiyalardan biri bu jahon fond bozorining iqtisodiyotning real sektoriga nisbatan o'sish sur'atlarining sezilarli darajada tezlashishidir. Bir vaqtning o'zida dunyoda moliya bozorlarining rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadigan sabablar tufayli fond bozori umuman iqtisodiyotga qaraganda tezroq rivojlanmoqda. Bunday sabablarga quyidagilar kiradi: sekuritizatsiya, globallashuv va xalqarolashtirish, sanoatlashgan mamlakatlar aholisining qarishi, moliyaviy savodxonlikni oshirish, milliy valyutalarning qadrsizlanishi valyuta urushlari, bu katta iqtisodiyotga ega davlatlarning o'z valyutalarini qadrsizlantirish istagi bilan bog'liq. 2004 yildan 2020 yilgacha jahon fond bozorining kapitallashuvi 3 trillion dollardan 30 trillion dollarga 90 baravar oshdi. Xuddi shu davrda jahon YAIM 43 dan 84 trillion AQSh dollariga deyarli ikki baravar ko'paydi.[5]

Jadval 1

Yaponiyadagi Nikkei indeksi va bozor kapitalizatsiyasi¹

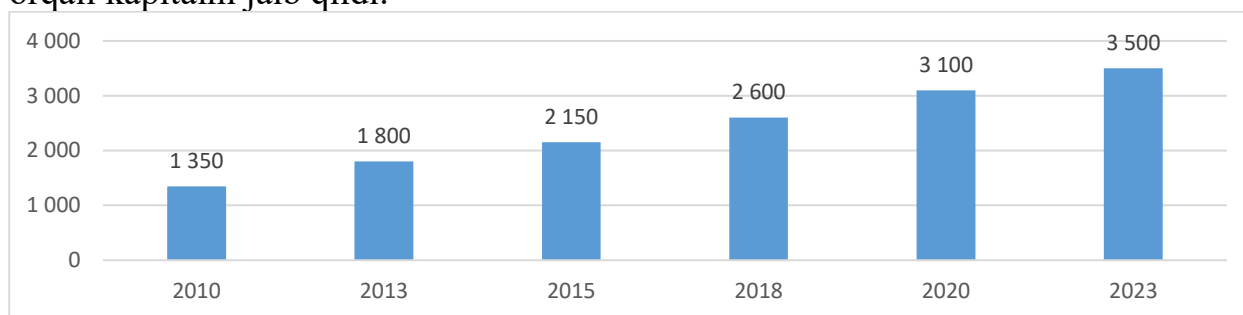
Yil	Nikkei indeksi (punktlar)	Bozor kapitalizatsiyasi (trln USD)
2010	10 500	3.4
2013	15 000	4.8
2015	20 000	5.6
2018	24 000	6.2
2020	27 000	6.8
2023	29 000	7.1

Yaponiyaning iqtisodiy tarixi va uning qimmatli qog'ozlar bozorining rivojlanishi dunyoda yirik iqtisodiy kuchlardan biri sifatida o'z o'rnini mustahkamlash yo'lida

¹ <https://www.google.com/finance/quote/NI225:INDEXNIKKEI>

bosib o'tgan murakkab va o'ziga xos yo'lni aks ettiradi. Meiji Restavratsiyasi (1868-1912) davridan boshlab Yaponiya o'zini G'arb mamlakatlariga o'xshash zamonaviy industrializatsiyalashgan davlat sifatida qayta qurishni boshlagan. Bu davrda Yaponiya iqtisodiyotida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi, bu islohotlar mamlakatni feodal jamiyatdan kapitalistik iqtisodiyotga o'tkazishni ko'zda tutgan edi.

Meiji Restavratsiyasi davrida Yaponiya hukumati yangi iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash va moliyalashtirish uchun zarur bo'lgan moliyaviy tizimni yaratishga kirishdi. Bu jarayonda Tokio va Osaka shaharlarida birinchi rasmiy fond birjalari tashkil etildi. Bu birjalar Yaponiyaning yangi industrial sektorini moliyalashtirishda muhim rol o'ynadi, chunki ular korporativ obligatsiyalar va aksiyalarni savdo qilish orqali kapitalni jalb qildi.

2-rasm. Yaponiya Qimmatli Qog'ozlar Birjasidagi kompaniyalarning o'rtacha aksiyalari narxi¹

Yaponiyaning iqtisodiy mo'jizasi, shuningdek, mamlakatning moliyaviy tizimining mustahkamlanishi bilan ham bog'liq edi. Nyu-York va London kabi global moliyaviy markazlar bilan bir qatorda Tokio ham xalqaro moliyaviy operatsiyalarning markazi sifatida tan olingan. Yaponiya hukumati qimmatli qog'ozlar bozorini tartibga solish va nazorat qilish uchun qator qonun va qoidalarni joriy etdi, bu esa bozorning shaffofligini va barqarorligini ta'minlashga yordam berdi.

Biroq, Yaponiya iqtisodiyoti uzoq muddatli stagnatsiya davriga kirib, bu "yo'qotilgan o'n yillik" sifatida tanilgan. Bu davrda ko'plab korporatsiyalar, banklar va moliyaviy institutlar qiyin ahvolga tushdi, bu esa qimmatli qog'ozlar bozorini ham salbiy ta'sir qildi. Shunga qaramay, Yaponiya hukumati moliyaviy tizimni qayta isloh qilish va iqtisodiyotni qayta jonlantirish uchun bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirdi.

Bugungi kunda Yaponiya qimmatli qog'ozlar bozori yana barqaror rivojlanish yo'lida. Mamlakatning moliyaviy tizimi zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalar, jumladan blockchain kabi yangi moliyaviy texnologiyalarni qo'llab-quvvatlashga intilmoqda. Yaponiya qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi kunda nafaqat milliy, balki xalqaro investorlar uchun ham jozibador bo'lib qolmoqda, bu esa Yaponiyaning global iqtisodiyotdagi o'rni va ta'sirini oshirishda davom etmoqda.

¹ <https://www.google.com/finance/quote/NI225:INDEXNIKKEI>

Yaponiya qimmatli qogʻozlar bozorining paydo boʻlishi va uning ilk rivojlanish bosqichlari Yaponiyaning modernizatsiyasi va iqtisodiyotining global moliyaviy tizim bilan integratsiyasining muhim qismi boʻlib kelgan. XIX asrning oxirida Meiji Restavratsiyasi davrida Yaponiya oʻzini Gʻarb mamlakatlari bilan raqobat qila oladigan modern davlat sifatida qayta shakllantirish yoʻlga qoʻydi. Bu davrda Yaponiya oʻzining iqtisodiy va moliyaviy tizimlarini tubdan isloh qilishni boshladi, bu jarayonlar esa mamlakatda qimmatli qogʻozlar bozorining asoslarini yaratishga zamin hozirladi.

XX asrning boshlariga kelib, Yaponiya qimmatli qogʻozlar bozori tez surʼatlarda rivojlanib, mamlakatning iqtisodiy oʻsishiga sezilarli hissa qoʻsha boshladi. Bu davrda Yaponiya iqtisodiyoti juda tez oʻsib, mamlakat dunyoning yirik iqtisodiyotlaridan biriga aylanib borardi. Qimmatli qogʻozlar bozorining rivojlanishi bu jarayonda kalit rol oʻynadi, chunki u korporativ sektorga keng koʻlamda moliyalashtirish imkoniyatlarini taqdim etdi va shu tariqa yirik industrial loyihalarni amalga oshirish imkonini berdi.[4]

Shuningdek, Yaponiya hukumati moliyaviy sektor va qimmatli qogʻozlar bozorini tartibga solish borasida bir qator qonun va qoidalarni joriy etdi. Bu qonunlar va tartiblar korporatsiyalar, investitsiyasi va kreditorlar huquqlarini himoya qilishga, shuningdek, bozor shaffofligini taʼminlashga qaratilgan edi. Masalan, korporatsiyalar uchun hisobot berishning aniq meʼyorlari belgilandi, bu esa investitsiya uchun zarur boʻlgan maʼlumotlarning sifatini va ishonchliligini oshirishga yordam berdi.

Ikkinchi Jahon urushi vaqtida va undan keyingi yillar ichida Yaponiya qimmatli qogʻozlar bozori turli sinovlardan oʻtdi. Urushdan keyingi davrda Yaponiya iqtisodiyoti qayta tiklanish jarayonidan oʻtgan va bu jarayonda qimmatli qogʻozlar bozori muhim rol oʻynagan. Hukumatning qayta tiklanish dasturlari va iqtisodiyotni modernizatsiya qilish siyosatlari doirasida koʻplab yangi korporativ obligatsiyalar va aksiyalar chiqarildi.

Yaponiya qimmatli qogʻozlar bozorining rivojlanish tarixi shuni koʻrsatadiki, bu jarayon faqatgina iqtisodiy omillarga bogʻliq emas, balki keng qamrovli ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, siyosiy barqarorlik va moliyaviy qonunchilikning takomillashtirilishi bilan ham chambarchas bogʻliq. Yaponiya tajribasi shuni koʻrsatadiki, qimmatli qogʻozlar bozori faqatgina iqtisodiy rivojlanishning vositasi emas, balki mamlakatning jahon moliyaviy tizimidagi oʻrnini mustahkamlashning muhim omilidir.

Yaponiya qimmatli qogʻozlar bozorining hozirgi yirik oʻyinchilari va ularning faoliyati mamlakatning moliyaviy tizimida muhim rol oʻynaydi. Ushbu oʻyinchilar orasida nafaqat mahalliy, balki xalqaro moliyaviy institutlar ham bor, ularning har biri Yaponiya iqtisodiyotining turli sektorlarida faol ishtirok etadi. Yaponiya qimmatli qogʻozlar bozori dunyodagi eng yirik va eng rivojlangan bozorlardan biri hisoblanadi, bu yerda bir qator yirik banklar, investitsiya kompaniyalari va boshqa moliyaviy institutlar faoliyat yuritadi.[3]

Tokio Fond Birjasi (Tokyo Stock Exchange — TSE) Yaponiya qimmatli qogʻozlar bozorining markazi hisoblanadi va dunyodagi eng yirik birjalardan biridir.

U yerda minglab kompaniyalar ro'yxatga olingan bo'lib, ularning umumiy kapitalizatsiyasi trillionlab dollarlarni tashkil etadi. TSE Yaponiyaning iqtisodiyotiga katta ta'sir ko'rsatadi va global moliyaviy bozorda Yaponiyaning o'rnini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

Nomura Holdings, Yaponiyaning eng yirik investitsiya banki sifatida tanilgan bo'lib, u nafaqat Yaponiya bozorida, balki butun dunyo bo'ylab moliyaviy xizmatlar sohasida katta ta'sirga ega. Nomura global moliyaviy bozorda turli xizmatlar, jumladan korporativ moliyalashtirish, aktivlarni boshqarish, investitsiya maslahatlari va boshqalar bilan shug'ullanadi. Nomura'nin faoliyati Yaponiyaning moliyaviy tizimini yanada xalqaro miqyosda integratsiyalashuvini ta'minlashga yordam beradi va mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

Mitsubishi UFJ Financial Group (MUFG), Yaponiyaning yana bir yirik moliyaviy instituti bo'lib, u ham global moliyaviy xizmatlar sohasida faol ishtirok etadi. MUFG bank, kredit, sug'urta va boshqa ko'plab moliyaviy xizmatlar orqali mijozlarga xizmat ko'rsatadi. Uning faoliyati nafaqat Yaponiyada, balki Osiyo, Yevropa va Shimoliy Amerika kabi boshqa mintaqalarda ham keng qamrovli.

Yaponiya Post Bank, pochta tizimi orqali taqdim etiladigan moliyaviy xizmatlar bo'yicha dunyodagi eng yirik banklardan biridir. U aholiga qulaylik yaratish maqsadida keng ko'lamli bank xizmatlarini taklif etadi, shu jumladan jamg'arma hisoblari, to'lovlar va boshqa turli moliyaviy mahsulotlar. Yaponiya Post Bankning faoliyati ayniqsa qishloq va chekka hududlarda yashovchi aholi uchun muhimdir, chunki u ular uchun moliyaviy xizmatlarga kirish imkoniyatini oshiradi.

Shinsei Bank va Mizuho Financial Group kabi boshqa yirik moliyaviy tashkilotlar ham Yaponiya qimmatli qog'ozlar bozorida faol ishtirok etadi. Ular turli xil bank xizmatlari, shu jumladan korporativ moliyalashtirish, mijozlar aktivlarini boshqarish va moliyaviy maslahat xizmatlari orqali mijozlarning ehtiyojlarini qondirishga harakat qiladi. Ushbu institutlar innovatsion mahsulotlar va xizmatlar orqali raqobatbardosh qolishga va Yaponiya moliyaviy bozorining rivojlanishini rag'batlantirishga intiladi.

Yaponiya qimmatli qog'ozlar bozorining rivojlanishi va uning global iqtisodiyotdagi o'rnini juda muhimdir. Bu bozor Yaponiya iqtisodiyotining barqaror o'sishiga katta hissa qo'shadi va mamlakatning xalqaro moliyaviy tizimlardagi mavqeyini oshirishga yordam beradi. Yaponiya qimmatli qog'ozlar bozoridagi yirik o'yinchilar esa mamlakatning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va iqtisodiyotni yanada rivojlantirish uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslarni taqdim etishda muhim rol o'ynaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Yaponiya birjalarining xalqaro moliyaviy tizimdagi roli juda katta va murakkabdir, chunki bu birjalar global kapital oqimlarida muhim o'rin tutadi va dunyo bo'ylab ko'plab investorlar va korporatsiyalar uchun asosiy moliyaviy vosita sifatida xizmat qiladi. Yaponiya, xususan Tokio, dunyoning eng yirik moliyaviy markazlaridan biri hisoblanadi va uning birjalari dunyo bo'ylab moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Tokio Fond Birjasi (Tokyo Stock Exchange — TSE), Nikkei 225 indeksi orqali tanilgan, Yaponiyaning eng yirik birjasidir va dunyoda ham eng yirik birjalardan biri hisoblanadi. Ushbu birja global investorlar uchun Yaponiya korporativ sektoridagi eng yirik kompaniyalarining aksiyalarini sotib olish va sotish imkoniyatini taqdim etadi. TSE dunyo bo‘ylab moliyaviy bozorlarning integratsiyasi va kooperatsiyasida faol ishtirok etadi, bu esa uning xalqaro moliyaviy tizimdagi rolini yanada muhim qiladi.

Shuningdek, Osaka Exchange (OSE) ham Yaponiyaning yirik birjalaridan biridir, bu yerda asosan derivativlar va boshqa moliyaviy instrumentlar savdosi olib boriladi. OSE derivativlar bozorida, xususan indeks futbollar va opsiyonlar bo‘yicha savdolar bo‘yicha katta ahamiyatga ega. Bu birja ham xalqaro darajada tan olingan va uning mahsulotlari global moliyaviy bozorlar uchun muhim tarkibiy qism hisoblanadi.

Yaponiya birjalari xalqaro moliyaviy tizimdagi o‘rni nafaqat ularning geografik joylashuvi yoki kapitalizatsiyasi bilan belgilanadi, balki ular taklif qiladigan yuqori darajadagi shaffoflik va ishonchlilik bilan ham ajralib turadi. Yaponiya birjalari faoliyatining shaffofligi va qat’iy regulatsiyasi tufayli ko‘plab xalqaro investorlar uchun jozibador bo‘lib qolmoqda. Yaponiya moliyaviy nazorat organlari, jumladan, Yaponiya Moliyaviy Xizmatlar Agentligi (FSA) tomonidan joriy etilgan qat’iy qoidalarni rioya etish, birjalarning operatsiyalarini yanada ishonchli va xavfsiz qiladi.

Yaponiya birjalari xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga ham katta e’tibor beradi. Ular dunyo bo‘ylab boshqa yirik birjalar bilan o‘zaro hamkorlik qilishadi, bu esa global moliyaviy tizimning integratsiyasini oshirishga yordam beradi. Masalan, TSE va OSE bir necha yirik global birjalar bilan strategik sherikliklar va hamkorliklarni o‘rnatgan, bu esa Yaponiya birjalariga global moliyaviy operatsiyalarda yanada faolroq ishtirok etish imkoniyatini beradi.[3]

Xalqaro moliyaviy tizimda Yaponiya birjalarining ta’siri shuningdek, Yaponiya iqtisodiyotining o‘ziga xos xususiyatlari bilan ham bog‘liq. Yaponiya dunyodagi eng yirik iqtisodiyotlardan biri bo‘lib, uning korporativ sektori juda rivojlangan va ko‘plab global korporatsiyalarni o‘z ichiga oladi. Yaponiya birjalarida savdo qilinadigan kompaniyalar va ularning moliyaviy instrumentlari global iqtisodiyotdagi o‘zgarishlarga sezgir bo‘lib, bu o‘zgarishlar Yaponiya birjalarida ro‘y beradigan savdo hajmi va qiymatlariga ta’sir qiladi.

Yaponiya birjalarining xalqaro moliyaviy tizimdagi roli, ularning faoliyatidagi shaffoflik, ishonchlilik, xalqaro hamkorlikdagi faolligi va Yaponiya iqtisodiyotining o‘ziga xos xususiyatlari bilan chambarchas bog‘liqdir. Bu birjalar nafaqat Yaponiya, balki butun dunyo iqtisodiyoti uchun muhim ahamiyatga ega bo‘lib, global moliyaviy bozorlar va investitsiya muhitining rivojlanishida kalit rol o‘ynaydi.

Hukumatning qimmatli qog‘ozlar bozorini rivojlantirish bo‘yicha qabul qilgan siyosiy qarorlari va dasturlari moliyaviy bozorning samaradorligi va barqarorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Bu kabi siyosatlar va dasturlar orqali hukumatlar moliyaviy bozorning rivojlanishini rag‘batlantirish, moliyaviy xavfsizlikni ta’minlash va iqtisodiyotning umumiy barqarorligini mustahkamlashga intiladi. Ushbu matnda, turli mamlakatlarda qimmatli qog‘ozlar bozorini rivojlantirishga qaratilgan hukumat siyosatlarining asosiy yo‘nalishlari va amaliyotlari tahlil qilinadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Moliyaviy rag'batlantirish choralari esa turli ko'rinishlarda bo'lishi mumkin. Bu choralarga subsidiyalar, arzonlashtirilgan kreditlar, grantlar va boshqa moliyaviy yordamlar kiradi. Masalan, startaplar va innovatsion loyihalar uchun maxsus fondlar tashkil etilishi va ularga dastlabki bosqichda moliyaviy yordam ko'rsatilishi mumkin. Bu tadbirlar yangi g'oyalar va texnologiyalarni ishlab chiqishni qo'llab-quvvatlash va ularni bozorga chiqarish jarayonini tezlashtirishga yordam beradi. Shuningdek, eksport qiluvchi korxonalar uchun maxsus moliyaviy yordam dasturlari ham mavjud bo'lib, bu dasturlar orqali korxonalar xalqaro bozorlarga chiqishda zarur bo'lgan mablag'larni olishlari mumkin.

Qonunchilikdagi o'zgarishlar esa iqtisodiyotning rivojlanishi uchun qulay muhit yaratish maqsadida amalga oshiriladi. Bu o'zgarishlar, asosan, moliyaviy qonunchilikni takomillashtirish, korporativ boshqaruvni yaxshilash, investorlar huquqlarini himoya qilish va moliyaviy bozorlarning shaffofligini oshirishga qaratilgan bo'ladi. Masalan, korporativ boshqaruv bo'yicha qoidalarni kuchaytirish korxonalar faoliyatining ochiqqligini ta'minlaydi va investorlar ishonchini oshiradi. Shaffoflikni oshirish esa moliyaviy hisobotlarni yaxshilash, auditorlik tekshiruvlarini muntazam o'tkazish va moliyaviy ma'lumotlarni ochiq e'lon qilish orqali amalga oshiriladi.

Soliq imtiyozlari moliyaviy rag'batlantirish choralari va qonunchilikdagi o'zgarishlar iqtisodiyotning turli sektorlarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Ushbu siyosatlar orqali hukumatlar mamlakatning iqtisodiy o'sishini rag'batlantirish, yangi texnologiyalar va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, shuningdek, iqtisodiyotni yanada barqaror va raqobatbardosh qilish maqsadida harakat qiladi. Bu siyosatlar nafaqat iqtisodiyotning o'sishini ta'minlaydi, balki jamiyatning turmush darajasini yaxshilashga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 9 yanvardagi PF-5641-son "Qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirish va aksiyadorlik jamiyatlarining boshqaruv samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni <https://lex.uz/uz/docs/-1061595?ONDATE=11.01.2019>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining 2023 — 2025-yillarga mo'ljallangan investitsiya dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-459-son Qarori. <https://lex.uz/uz/docs/-6329448#-6330251>
3. Yaponiya bozorining barqarorligi: The Bank of Japan, Stability and Investment Strategies.
4. Xalqaro moliya institutlari tavsiyalari: PwC, Global Financial Market Survey.
5. O'zbekistonda qimmatli qog'ozlar bozori bo'yicha xalqaro hisobotlar: Asian Development Bank, Uzbekistan Financial Market Analysis.

6. Qimmatli qogʻozlar bozorining muammolari va istiqbollari: McKinsey & Company, Global Capital Market Insights.

7. Yaponiya modelini oʻrganish: Nomura Research Institute, Japan Market Analysis and Investment Strategies.

8. <https://www.jpx.co.jp/english/market>

9. <https://www.imf.org/en/Publications/GFSR>